

РЕЦЕНЗИЯ

от д-р Яна Валентинова Чанкова,

доцент в Югозападен университет „Неофит Рилски” - Благоевград

(н.ст., име, презиме, фамилия – акад. дл. във висшето училище или научна организация)

на дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен „доктор“

по: област на висше образование 2. Хуманитарни науки,

професионално направление 2.1. Филология

докторска програма „Германски езици: Английски език”

Автор: Мария Иванова Анастасова

Тема: „Аналитичните конструкции с глаголите съм и имам и минало причастие в староанглийски и в старобългарски“

Научен ръководител: доц. д-р Антоанета Стефанова Джелъова, ПУ „Паисий Хилендарски”

(акад. дл., н. ст., име, презиме, фамилия – висше училище или научна организация)

1. Общо описание на представените материали

Със заповед № РД-21-1381/ 20.07.2022 г. на Ректора на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ (ПУ) съм определена за член на научното жури за осигуряване на процедура за защита на дисертационен труд на тема „Аналитичните конструкции с глаголите съм и имам и минало причастие в староанглийски и в старобългарски“ за придобиване на образователната и научна степен „доктор“ в област на висше образование 2. Хуманитарни науки, професионално направление 2.1. Филология, докторска програма „Германски езици: Английски език”. Автор на дисертационния труд е Мария Иванова Анастасова – докторант на самостоятелна подготовка към катедра “Английска филология” на Филологически факултет с научен ръководител доц. д-р Антоанета Стефанова Джелъова от ПУ „Паисий Хилендарски”.

Представеният от докторант Мария Иванова Анастасова комплект материали на хартиен носител е в съответствие с Чл.36 (1) от Правилника за развитие на академичния състав на ПУ и включва следните документи:

- молба до Ректора на ПУ за разкриване на процедурата за защита на дисертационен труд;
- автобиография в европейски формат;

- протокол от катедрения съвет, свързан с докладване на готовността за откриване на процедурата и с предварително обсъждане на дисертационния труд;
- дисертационен труд;
- автореферат;
- списък на научните публикации по темата на дисертацията;
- копия на научните публикации;
- декларация за оригиналност и достоверност на приложените документи;

Докторантът е приложил дисертационен труд, автореферати на български и на английски език и 3 броя публикации по темата на дисертацията.

2. Кратки биографични данни за докторанта

Като начало ще се спра накратко на професионалните квалификации и преподавателската практика на докторант Мария Анастасова. Тя има бакалавърска степен по Английска филология (2013 г.) от ПУ „Паисий Хилендарски” и магистърска степен по Английска филология с профил Лингвистика и превод от същия университет (2014 г.). Професионалното развитие на Мария Анастасова започва през 2013 г., когато тя започва работа като преподавател по английски език в училище „Максимум”, където преди това е придобила професионални компетентности и е усъвършенствала своите преподавателски умения като стажант-преподавател. В периода 2014 - 2016 г. тя работи като хоноруван асистент по английски език към катедра „Английска филология” при Филологическия факултет на ПУ „Паисий Хилендарски”, където по-късно е назначена на позиция асистент по английски език (2016 - 2021 г.). От 2021 г. досега Мария Анастасова заема позиция преподавател по английски език към катедра „Английска филология” на ПУ „Паисий Хилендарски”. За периода на докторантурата докторант Анастасова е взела участие в XXV-та Международна конференция на Българската асоциация на преподавателите по английски език на тема “Преподаване и изучаване на английски език: без технологии и с високи технологии. Как да мотивираме обучаемите“ (2016 г.).

3. Актуалност на тематиката и целесъобразност на поставените цели и задачи

Публикуването на сборника със статии „Категории бытия и обладания в языке” (Ярцева, В.Н. (ред.), Москва: Наука, 1977), в които се разглеждат общотипологичните и специфичните черти в развоя на езици от индоевропейското езиково семейство, както и на неиндоевропейски по произход езици по отношение на категориите за съществуване и притежание с фокус върху тяхната езикова реализация, предизвиква засилен интерес към изучаването на различни видове конструкции, образувани с глаголите съм и/или имам, а спорни въпроси, свързани с

развитието, характерните черти и функциите на тези конструкции продължават да провокират дискусии сред лингвистите-диахронисти и в наши дни. На този фон тема, насочена към съпоставителен анализ на „Аналитичните конструкции с глаголите съм и имам и минало причастие в староанглийски и в старобългарски” във формален и съдържателен план може да се определи като дисертабилна, актуална и представляваща научен интерес. Основната цел на работата е ясно определена от докторант Анастасова на стр. 5: „да се изведат общотипологичните и специфичните характеристики на разглежданите аналитични структури, както и граматичните категории, които те представят”. За да реализира тази цел, докторант Анастасова си поставя 6 изследователски задачи (стр. 7-8) съобразно основните концептуални постановки на избраната от нея теоретична рамка, представена по-горе (стр. 5-7).

По моя преценка задачите задават необходимия алгоритъм за изпълнение на формулираната цел и са реализирани до голяма степен успешно.

4. Познаване на проблема

Докторант Анастасова демонстрира добро познаване на проблемните области, свързани с произхода и развитието на аналитичните конструкции с глаголите съм и имам и минало причастие в староанглийския и в старобългарския език. В дисертацията си тя разглежда важни теоретични източници, като те не са изброявани и реферирани, а по-скоро инкорпорирани в наблюденията, анализите и дискусиите, като интерпретацията им е съобразена с поставената проблематика и показва умение да се предлагат лични приноси към тази интерпретация.

5. Методика на изследването

Настоящата дисертация се позиционира в полето на историческите лингвистични проучвания с фокус върху съпоставителния синхронен анализ на изследваните синтактични конструкции, както и на техните морфологични и семантични характеристики на ниво староанглийски и старобългарски период. Избраният подход позволява на докторант Анастасова детайлно да анализира и систематизира езиковите факти, свързани с лексикалните и граматични употреби на глаголите съм и имам в староанглийския и в старобългарския език, както и с образуването и употребата на миналите причастия в двата неродствени езика и на тази база да дискутира сходствата и различията в значенията и употребите на глаголите съм и имам от една страна и приликите в значението и функциите на миналото причастие в староанглийски и неговите еквивалентите в старобългарски. На следващия етап от изследването докторант Анастасова последователно анализира конструкциите със съм + минало причастие за изразяване на перфектно, плусквамперфектно и пасивно значение в староанглийски, конструкциите със съм + минало страдателно причастие и минало деятелно II причастие в старобъл-

гарски, конструкциите с имам + минало причастие в староанглийски и конструкциите с имам + минало страдателно причастие в старобългарски, а приложеният подход при интерпретирането на споменатите конструкции може да се определи като холистичен, при което всяка образувана цялостна конструкция отразява особеностите на своите компоненти, но стойността на самата конструкция не е тъждествена на, а надвишава техния сбор.

По мое мнение избраната методика осигурява реализацията на поставената цел и получаването на коректни изводи, свързани с изследователските задачи, предмет и обект.

6. Характеристика и оценка на дисертационния труд

Структурата на предложената за оценка докторска дисертация е традиционна и отговаря на изискванията за подобен род изследвания, по-конкретно трудът се състои от Увод, 3 Съдържателни глави, Заключение и Библиография в обем от 222 стр. Библиографията включва общо 198 публикации от английски, руски, немски, френски, български и др. автори.

В Увода докторант Анастасова мотивира избора си на тема, конкретизира предмета и обекта на изследването, посочва източниците на текстове на двата изследвани езика, формулира целта, задачите и изследователските въпроси, които си поставя, представя накратко основните концептуални постановки, които служат като теоретична база на изследването и дефинира методите, които използва при интерпретиране на данните, извлечени от ексцерпирания езиков материал.

В Глава 1 са представени глаголите съм и имам в староанглийски и старобългарски с фокус върху техните лексикални значения и граматични функции, като избраният подход е традиционно дескриптивен, подкрепен от илюстративен материал, базиран на еднакви примери от двата използвани Евангелски източника, а при необходимост и на примери от други текстове, посочени от специалисти в областта. Целта на автора е при последващия съпоставителен анализ въз основа на паралелни наблюдения да се очертаят приликите между изследваните глаголи от гледна точка на техния произход и лексикални характеристики, както и сходствата в употребите им в изследваните езици с акцент върху връзката между съм и имам.

Глава 2 се фокусира върху дескрипция на характеристиките на миналото причастие в староанглийски и на неговите еквиваленти в старобългарски - минало деятелно II причастие и минало страдателно причастие. Приведени са паралелни примери (при възможност), които да послужат като основа за последващия съпоставителен анализ, при който се открояват сходните черти в произхода, начина на образуване, значението и употребите на миналите причастия в двата езика.

Съгласно избрания синергитичен подход в Глава 3 са разгледани конструкциите със съм + минало причастие и имам + минало причастие в староанглийски и в старобългарски с двойка цел: да се очертаят сходствата между състоянието на аналитичните конструкции със съм и имам и минало причастие в староанглийски и старобългарски, както и да се опишат индивидуалните им особености и да се дискутира връзката между категориите перфект и залог, които тези конструкции приоритетно изразяват. Прегледа на теоретичните разработки относно конструкциите със съм + минало причастие и имам + минало причастие в староанглийски и старобългарски авторът допълва и доразвива със собствени коментари и интерпретации, базирани на наблюденията и върху емпиричния материал.

Заключението съдържа 7 извода, направени от докторант Анастасова въз основа на анализа на ексцерпирания материал и на теоретичните разработки, третиращи общотипологичните и индивидуално-специфичните черти при употребата на староанглийските и старобългарските конструкции, образувани от глаголите съм и/или имам и минало причастие.

7. Приноси и значимост на разработката за науката и практиката

Научните и научно-приложните приноси в предложения дисертационен труд са основно насочени към:

доказване с иновативни средства на нови страни в съществуващи научни проблеми и теории - староанглийските и старобългарските конструкции с глаголи съм и имам и минало причастие се дискутират съобразно взаимодействията и влиянията на различни по време на възникване и обхват явления от основните съдържателни и формални езикови типове, при което се коментират с внимание както универсалните, така и уникалните за всеки от разглежданите езици явления и процеси;

получаване на потвърдителни факти - правят се допълнения и актуални предложения в подкрепа на известните концепции за типологията на перфекта и за неговото инвариантно значение, както и получаване и доказване на нови факти - изследваните староанглийски и старобългарски конструкции се тълкуват като холистични обединения на устойчиви и променливи компоненти, при което се откриват нови връзки и отношения между съществуващите граматични явления и тяхната интерпретация.

Приложните приноси в дисертацията са свързани с възможността изложените теоретични постановки да се използват в преподавателската практика при обяснението на различни синтетични, аналитични или преходни явления.

8. Преценка на публикациите по дисертационния труд

Представени са 3 самостоятелни публикации, свързани с дисертационното изследване. Публикациите представляват статии и отговарят на изискванията по брой и съдържание. По-конкретно, 1 от статиите на английски език е публикувана в Научните трудове на ПУ „Паисий Хилендарски“, а другата - в Научните трудове на Съюза на учените в България – Пловдив. Последната статия е на български език и е публикувана в списанието на Филологическия факултет на ПУ „Славянски диалози”.

Представеният доказателствен материал показва, че докторант Анастасова е изпълнила минималните национални изисквания за придобиване на ОНС „доктор“ според ЗРАСРБ.

9. Лично участие на докторанта

В цялата дисертация цитатите и позоваванията са коректно представени. Резултатите от проверката със StrikePlagiarism.com показват, че общата уникалност на текста е 85.72% (Similarity Coefficient (SC1+SC2) = 11.91%; Quotation Coefficient = 2.37%).

Процентът на съвпадения е в рамките на допустимото, още повече че са маркирани цитати и термини, установени фрази и конструкции, каквито се използват във всяка научна разработка.

10. Автореферат

Авторефератът е разработен съгласно изискванията за достоверно отразяване на съдържанието, целите и задачите, основните концептуални моменти, използваните методи, наблюденията и резултатите от анализа, които се съдържат в дисертационния труд.

11. Критични забележки и препоръки

Преди трудът да бъде насочен за печат, препоръчвам да бъдат отстранени следните неточности и неясни или спорни моменти.

1. „Разработен е корпус въз основа на материал, ексцерпиран от староанглийските Уесекски евангелия и от старобългарското Мариинско евангелие. Използвани са основно текстовете на Матей, които на места са допълнени и с примери от останалите евангелисти” (стр. 4). Тук бих препоръчала на докторант Анастасова да мотивира избора на Евангелието на Матей като основен текст, както и да приведе информация за количествените характеристики на ексцерпираните от нея корпуси и на извлечените от тях данни. Нещо повече, прилагането на количествени методи при анализа на емпиричния материал, използван в дисертационния

труд, би допринесло за повишаване на достоверността на изводите, получени при качествения анализ на изследваните конструкции.

2. „Съчетанието от съм и склонен инфинитив обаче би могло да се преведе и с бъдеще време (например в следващия стих): [...]

hi agunnon betwux him smeagan hwyle of him ðæt to donne wære. Лк 22.23” (стр. 25). Бих препоръчала при илюстрацията на значението за бъдеща времева насоченост да се използва прозрачен пример, лишен от допълнителни конотации, каквито в горния пример привнася формата за конюнктив в мин. вр. wære.

3. “Глаголът habban се комбинира със склонени (Йо 17.13) или несклонени (Лк 13.6; Лк 19.20) причастия: [...]

Sum man hæfde ān fīctrēow geplantod on his wīngearde Лк 13.6 [...]

hlāford, hēr ys þīn pund þe ic hæfde on swātlin ālēd Лк 19.20 [...]

А също и: “При глагола имам причастията често се съгласуват с допълнението:

Sum man hæfde ān fīctrēow geplantod on his wīngearde; Лк 13.6 [...]

hēr ys þīn pund þe ic hæfde on swātlin ālēd: Лк 19.20 [...]

” (стр. 65-66). Съществителните fīctrēow и pund са в ср. р. и в староанглийски те не получават явни окончания за съгласуване в им. п. и вин. п. ед. ч., а причастията geplantod и ālēd се скланят по силното склонение и също получават нулеви окончания в им. п. и вин. п. ед. ч., поради което е трудно да се даде еднозначен отговор на въпроса със съгласуването. По тази причина бих посъветвала докторанта да избере по-прозрачни примери, при които се очаква съгласуване с явни маркери, но такава не е налично и съответно примери с явно съгласуване.

4. “Силните глаголи имат 4 основи, тъй като в минало време основите са 2 – една за 1 и 3 л. ед. ч. изявит. наклонение и втора за останалите минали форми (Расторгуева 2003: 114)” (стр. 65-66). Тук бих препоръчала на докторант Анастасова да направи обяснението за аблаута на силните глаголи по Хог (2002: 54-60), още повече че тя очевидно е запозната с този труд.

5. “...þær manna lic lagon þe wæran ær acwealde on ðam cwearterne gefyrn

‘лежаха там телата на мъжете, които бяха убити в онзи далечен затвор’” (стр. 105). В случая gefyrn следва да се преведе като „отдавна, преди много/дълго време”.

6. “Глаголът forwyrnan може да означава ‘не давам’ или ‘спирам’ и да приема допълнение във вин. падеж, а също и ‘отказвам, попречвам, възпирам’ и да има след себе си дат. п. + род. п. или дат. п. + подчинено изречение [...]:

“gif heo inne wu᠞ð feondum befangen frofre bedæled welena forwyrned” (стр. 119). В случаи като този би било удачно падежите да бъдат маркирани в самия пример на староанглийски за по-голяма яснота.

7. “fā bead he fram fæt hī hit nānum men ne sædon fæt fār gedōn wæs. Лк 8.56

тогава заповяда той тям вече те него на никой човек не казват че там направено беше” (стр. 197). В пословния превод на този пример първото споменаване на fæt следва да се преведе като „това”.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дисертационният труд *съдържа научни, научно-приложни и приложни резултати, които представляват оригинален принос в науката* и отговарят на всички изисквания на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и съответния Правилник на ПУ „Паисий Хилендарски“.

Дисертационният труд показва, че докторант Мария Иванова Анастасова **притежава** задълбочени теоретични знания и професионални умения по научна специалност „Германски езици: Английски език” като **демонстрира** качества и умения за самостоятелно провеждане на научно изследване.

Поради гореизложеното, давам своята **положителна оценка** за проведеното изследване, представено от рецензираните по-горе дисертационен труд, автореферат, постигнати резултати и приноси, и **предлагам на почитаемото научно жури да присъди образователната и научна степен „доктор“** на Мария Иванова Анастасова в област на висше образование 2. Хуманитарни науки, професионално направление 2.1. Филология, докторска програма „Германски езици: Английски език”.

06.09. 2022 г.

Рецензент:

(подпис)

доц. д-р Яна Чанкова

(ак. дл., н. ст., име, фамилия)